

سناریوهای آینده عربستان

در باز آرای رثوپلیتیک مطلوب ایران در منطقه

نمیسندگان:

رحیم انیسوی ساسکانرود

سجاد محسنی

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

تهران - بهار ۱۳۹۸

سرشناسه	ایلمعی سراسکائورد، رحیم، ۱۳۶۵-
عنوان و نام پدیدآور	سناریوهای آینده عربستان در بازآرایی ژئوپلیتیک مطلوب ایران در منطقه/نویسندگان رحیم ایلمعی سراسکائورد، سجاد محسنی، سهیل گودرزی؛ ویراستار علمی مجید کرمانزاده؛ ویراستار ادبی علی مهدی زاده، رضا خدایی؛ ناظر ویراستار مرتضی چشمه‌نور.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، مرکز انتشارات راهبردی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۱۸۳ ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۸۸۵-۱۱-۹
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	عربستان سعودی -- سیاست و حکومت -- قرن ۲۱م. -- آینده‌نگری
موضوع	Saudi Arabia -- Politics and government -- 21st century -- Forecasting
موضوع	عربستان سعودی -- روابط خارجی
موضوع	Saudi Arabia -- Foreign relations
موضوع	عربستان سعودی -- روابط خارجی -- ایران
موضوع	Saudi Arabia -- Foreign relations -- Iran
شناسه افزوده	دفاع و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، مرکز انتشارات راهبردی
رده بندی کنگره	DS۲۲۷
رده بندی دیویی	۹۵۳
شماره کتابشناسی ملی	۰۰۰۲۲

سناریوهای آینده عربستان در بازآرایی ژئوپلیتیک مطلوب ایران در منطقه

نویسندگان: رحیم ایلمعی سراسکائورد - سجاد محسنی - سهیل گودرزی

ویراستار علمی: دکتر مهدی احمدیان

ویراستار ادبی: علی مهدی زاده - رضا خدایی

ناظر ویراستار: مرتضی چشمه نور

صفحه‌آرا: علی مهدی زاده

طراح جلد: زهرا مهدوی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۸۰۰۰ ریال

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

نشانی انتشارات: تهران، ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام،

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

تلفن ۲۲۹۷۰۳۴۳ نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

فهرست مطالب

۱۹	فصل اول: کلیات.....
۱۹	۱-۱. مقدمه.....
۲۰	۱-۲. بیان مسئله.....
۲۲	۱-۳. اهمیت و ضرورت پژوهش.....
۲۴	۱-۵. دستاوردها.....
۲۵	۱-۶. اهداف پژوهش.....
۲۵	۱-۶-۱. هدف اصلی.....
۲۵	۱-۶-۲. اهداف فرعی.....
۲۵	۱-۷. سؤالات پژوهش.....
۲۵	۱-۷-۱. پرسش اصلی.....
۲۶	۱-۷-۲. پرسش‌های فرعی.....
۲۶	۱-۸. روش پژوهش.....
۲۸	۱-۹. جمع‌بندی.....
۳۱	فصل دوم: پویش محیطی و ادبیات پژوهش.....
۳۳	۱-۲. مقدمه.....
۳۵	۲-۲. دیدبانی اسناد منتشره پیرامون عربستان در باز رایی ژئوپلیتیک.....
۴۳	۲-۳. مروری بر تحولات اخیر عربستان.....
۴۹	۲-۴. درک نیت راهبردی خصمانه عربستان در برابر جمهوری اسلامی ایران.....
۵۳	۲-۵. شناسایی و تحلیل علانم ضعیف تغییر در راستای جلوگیری از نفوذ راهبردی.....
۵۷	فصل سوم: تحلیل روند، پشیران، کنشگران و فرنگاره‌ها.....
۵۹	۱-۳. مقدمه.....
۵۹	۲-۳. شناسایی و تحلیل روندهای مؤثر بر آینده عربستان.....
۵۹	۱-۲-۳. روند تشدید ائتلافسازی منطقه‌ای (حتی با رژیم صهیونیستی) برای جبران کسری موازنه در برابر ایران.....
۵۹	۲-۲-۳. روند افزایش ارتباط با اهل سنت یا اقوام عرب در کشورهای منطقه (خصوصاً ایران).....
۶۴	۳-۲-۳. روند تلاش برای تثبیت یا تداوم مناقشات در کشورهای رقیب ریاض (حوزه نفوذ ایران).....
۶۵	۴-۲-۳. روند تغییر سیاست‌های اقتصادی در پی کاهش قیمت جهانی نفت.....
۶۶	۵-۲-۳. روند نزول جایگاه امنیت انرژی از سطح راهبردی.....

۶۷. ۲-۳. روند افزایش شکاف میان نیروهای مخالف وضع موجود (یا اپوزیسیون داخلی مانند شیعیان و خاندان‌های سلطنتی).....
۶۸. ۲-۳. روند افزایش زمینه تنش و فشار تقاضای اجتماعی به نظام سیاسی (آموزش، رفاه، حقوق زنان و آزادی مدنی).....
۶۹. ۲-۳. روند تنش‌زدایی امنیتی با رژیم صهیونیستی.....
۷۰. ۲-۳. روند افزایش خریدهای تسلیحاتی و بودجه نظامی.....
۷۱. ۲-۳. روند تلاش برای توسعه عمق استراتژیک در سطح منطقه.....
۷۲. ۳-۳. شناسایی و تحلیل پیشرانهای مؤثر بر آینده عربستان.....
۷۳. ۱-۳-۳. افزایش قیمت نفت.....
۷۳. ۲-۳-۳. بودجه نظامی عربستان.....
۷۴. ۳-۳-۳. اوزریت ششی به سیاست خارجی در عربستان.....
۷۵. ۴-۳-۳. اجرای کامل برنامه.....
۷۵. ۵-۳-۳. بازگشت پنازجویان سوریه.....
۷۶. ۶-۳-۳. حیات و معات بحران سوسی منطقه.....
۷۶. ۷-۳-۳. استقلال کردستان عراق.....
۷۷. ۸-۳-۳. تشدید بحران کره شمالی.....
۷۸. ۴-۳. شناسایی و تحلیل کنشگران مؤثر بر آینده عربستان.....
۷۸. ۱-۴-۳. ایالات متحده.....
۷۹. ۲-۴-۳. روسیه.....
۸۰. ۳-۴-۳. چین.....
۸۲. ۴-۴-۳. ترکیه.....
۸۳. ۵-۴-۳. یمن.....
۸۴. ۶-۴-۳. لبنان.....
۸۶. ۷-۴-۳. عراق.....
۸۷. ۸-۴-۳. سوریه.....
۸۸. ۹-۴-۳. رژیم صهیونیستی.....
۸۹. ۱۰-۴-۳. مصر.....
۹۱. ۱۱-۴-۳. پاکستان.....
۹۲. ۱۲-۴-۳. شورای همکاری خلیج فارس.....
۹۳. ۱۳-۴-۳. ملک سلمان و خاندان سلطنتی.....
۹۴. ۱۴-۴-۳. شیعیان القطیف (جامعه شیعیان عربستان).....
۹۵. ۱۵-۴-۳. جامعه مدنی (فعالان حقوق زنان و جوانان).....
۹۸. ۵-۳. تهیه و تحلیل فرنگاره قدرت عربستان سعودی پیرامون راهبردهای آینده.....

۱۰۷	۶-۳. جمع‌بندی فصل
۱۰۹	فصل چهارم: شناسایی عدم قطعیت‌ها و تدوین سناریوها
۱۱۱	۱-۴. مقدمه
۱۱۲	۲-۴. عدم قطعیت‌ها
۱۱۳	۱-۲-۴. آرایش سیاسی خاندان سلطنتی
۱۱۳	۲-۲-۴. وضعیت بنیادگرایی و جریان‌ات افراطی در منطقه
۱۱۴	۳-۲-۴. سیاست منطقه‌ای ایالات متحده آمریکا
۱۱۴	۴-۲-۴. وضعیت تنش میان تهران و ریاض (کاهش یا افزایش)
۱۱۵	۵-۲-۴. وضعیت اتلانای منطقه‌های عربستان (تقویت یا تضعیف)
۱۱۶	۶-۲-۴. وضعیت رآمدهای نفتی عربستان (افزایش یا کاهش)
۱۱۶	۷-۲-۴. آینده بحرانی‌های منطقه از تأثیر سوریه و یمن
۱۱۷	۸-۲-۴. رابطه میان عربستان و پاکستان (همگرایی یا واگرایی)
۱۱۸	۹-۲-۴. نظام دفاعی عربستان (۵ ستار یا نشدن)
۱۱۸	۱۰-۲-۴. وضعیت اجتماعی داخلی (تأثیرات دایروز بحران فراگیر)
۱۱۹	۳-۴. ارزیابی عدم قطعیت‌ها و ساختار سناریو
۱۲۲	۴-۴. سناریوی اول: آغاز آزادرام
۱۲۲	۱-۴-۴. شاخص‌های راهنما
۱۲۲	۲-۴-۴. زمینه‌های رخ دادن
۱۲۳	۳-۴-۴. رویدادهای کلیدی
۱۲۳	۴-۴-۴. توصیفی از وضعیت موجود (داستان سناریو)
۱۲۶	۵-۴-۴. دورنمای این سناریو
۱۲۷	۶-۴-۴. توصیه‌های پیشینی
۱۲۷	۷-۴-۴. توصیه‌های پسینی
۱۲۸	۸-۴-۴. پیش‌بینی‌های محیطی
۱۲۹	۵-۴. سناریوی دوم: رویارویی در خیابان یک‌طرفه
۱۲۹	۱-۵-۴. شاخص‌های راهنما
۱۳۰	۲-۵-۴. زمینه‌های رخ دادن
۱۳۰	۳-۵-۴. رویدادهای کلیدی
۱۳۱	۴-۵-۴. توصیفی از وضعیت موجود (داستان سناریو)
۱۳۴	۵-۵-۴. دورنمای این سناریو
۱۳۵	۶-۵-۴. توصیه‌های پیشینی
۱۳۵	۷-۵-۴. توصیه‌های پسینی

۱۳۶	۸-۵-۴. پیش‌بینی‌های محیطی
۱۳۶	۶-۴. سناریوی سوم: مسابقه خیابانی
۱۳۷	۱-۶-۴. شاخص‌های راهنما
۱۳۷	۲-۶-۴. زمینه‌های رخ دادن
۱۳۸	۳-۶-۴. رویدادهای کلیدی
۱۳۸	۴-۶-۴. توصیفی از وضعیت موجود (داستان سناریو)
۱۴۱	۵-۶-۴. دورنمای این سناریو
۱۴۱	۶-۶-۴. توصیه‌های پیشینی
۱۴۲	۷-۶-۴. توصیه‌ای پسینی
۱۴۲	۸-۶-۴. پیش‌بینی‌های محیطی
۱۴۳	۷-۴. سناریوی - هارم: تصادف زنجیرهای
۱۴۳	۱-۷-۴. شاخص‌های راهنما
۱۴۴	۲-۷-۴. زمینه‌های رخ دادن
۱۴۴	۳-۷-۴. رویدادهای کلیدی
۱۴۴	۴-۷-۴. توصیفی از وضعیت موجود (داستان سناریو)
۱۴۶	۵-۷-۴. دورنمای این سناریو
۱۴۷	۶-۷-۴. توصیه‌های پیشینی
۱۴۷	۷-۷-۴. توصیه‌های پسینی
۱۴۸	۸-۷-۴. پیش‌بینی‌های محیطی
۱۴۸	۸-۴. شگفتی‌سازها
۱۵۹	فصل پنجم: توصیه‌نگاری و جمع‌بندی
۱۶۱	۱-۵. مقدمه
۱۶۱	۲-۵. تحلیل چگونگی اثرگذاری سناریوها بر آینده ایران در غرب آسیا
۱۶۴	۳-۵. شناسایی میزان اهمیت و گمانه‌زنی پیرامون زمان وقوع منازعات
۱۶۶۲۰۲۵	۴-۵. تهیه نقشه راه تحلیلی از سناریوهای آینده عربستان در بازآرایی ژئوپلیتیک غرب آسیا تا افق ۲۰۲۵
۱۶۷	۵-۵. ارائه توصیه برای کاربست یافته‌های پژوهش در شورای راهبردی روابط خارجی
۱۷۰	۶-۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۷۱	۷-۵. چکیده مدیران
۱۷۸	۸-۵. یافته‌های کلیدی پژوهش

چکیده

عربستان سعودی به عنوان یکی از بزرگ‌ترین کشورهای غرب آسیا تلاش کرده تا با خروج از سیاست محافظه کارانه پیشین رویکردی فعالانه تر را در سیاست خارجی دنبال کند. این مسئله زمانی اهمیت می یابد که کادر جدید سیاسی این کشور همواره خود را در رقابتی پایان ناپذیر با جمهوری اسلامی می یابد. در سوی مقابل جمهوری اسلامی نیز به عنوان مهم ترین رقیب سیاسی و ایدئولوژیکی عربستان در منطقه، تلاش دارد تا شناختی دقیق از عربستان و آینده سیاست خارجی این کشور به دست آورد. بر این اساس اثر حاضر به دنبال آن است تا به این سؤال پاسخ دهد به آینده عربستان سعودی چگونه خواهد بود؟ و چه تأثیری بر سیاست های جمهوری اسلامی خواهد گذاشت؟ برای پاسخ به این پرسش تلاش شده است تا سناریوهای آینده عربستان سعودی بر پایه الگوی روشی آینده پژوهی تدوین شود. برای دستیابی به این هدف ابتدا پویشی جامع از محیط و تحولات عربستان رخ دادها و روندها، کنشگران، نیت راهبردی، پیشران ها و اسناد موجود در مورد آینده عربستان مورد مطالعه قرار خواهد گرفت. در این راستا از روش هایی مانند مطالعه اسناد، جلسات خبرگان و میزهای ذهن انگیزی نیز استفاده شد تا تصویری کامل از عربستان به دست آید. در ادامه نیز عدم قطعیت ها شناسایی شده و سناریوهای آینده عربستان تدوین شدند. چهار سناریو به دست آمد. در این راستا به نگرارش در آمدند نیز هر یک به یکی از وضعیت هایی اشاره دارند که بر مبنای مداخل دو عدم قطعیت کلیدی یعنی «سیاست منطقه ای ایالات متحده» و «رویکرد تهران و ریاض به تنش میان این دو کشور» به وجود می آیند. در نهایت بر مبنای سناریوهای نگاشته شده این نتیجه حاصل شد که آینده عربستان نه تنها از پیچیدگی بسیاری برخوردار است، بلکه با توجه به ابعاد قدرت و جایگاه این واحد سیاسی در تصمیمات کنشگران فرامنطقه ای، تهدیدها و فرصت های مختلفی برای ایران به وجود خواهد آمد؛ بنابراین افزایش هشاری، پژوهش های تکمیلی و تشکیل جلسات مشورتی و بازبینی سناریوها می تواند با افزایش درایت تصمیم سازان، احتمال غافلگیری جمهوری اسلامی را در برابر تحولات عربستان سعودی کاهش دهد.